

Un scriitor iconic al anticipării morții

*Drd. Andreea-Valentina Miroiu
Universitatea „Ovidius” din Constanța
Școala Doctorală de Științe Umaniste*

Résumé: *Cet ouvrage explore l'imaginaire de la mort dans l'œuvre de Max Blecher. L'étude part du contexte historique, social et culturel de l'entre-deux-guerres, marqué par la crise identitaire, l'antisémitisme et les tensions entre les classes sociales, éléments qui ont influencé l'évolution de l'écrivain issu de la communauté juive de Brăila. La thèse explore la relation entre la connaissance, l'érudition et l'herméneutique instaurative. L'analyse socio-historique révèle la manière dont l'antisémitisme économique et politique a contribué à l'identité des Juifs, en particulier des artistes de la Roumanie de l'entre-deux-guerres. La vie et l'œuvre sont fortement influencées par la mort, en conjonction avec la solitude et les peurs de l'individu post-nietzschéen.*

Mots-clés: *antisémitisme, politique, philosophie, herméneutique, imaginaire.*

Introducere

Lucrarea de față are ca temă principală opera literară a lui Max Blecher, abordată din perspectiva subversivității și filosofiei acestui tip de literatură. În teza propusă prezentăm, într-o manieră aprofundată, procesul de transformare socială și culturală a societății românești în perioada interbelică. În contextul creat, s-a dezvoltat Max Blecher, ca scriitor provenit din comunitatea evreiască a Brăilei. Capitalul deținut de familiile evreiești, dar și resorturile care au condus la conturarea politicilor de românizare economică au influențat evoluția publică. În text, vom oferi informații care prezintă modul în care era privit fenomenul literar evreiesc în lumea intelectualilor români. Această evoluție a coincis cu declinul sistemului politic românesc determinat de instaurarea dictaturii regale, permițând apariția unei legislații rasiste persistente și progresive în anii 40. Legea revizuirii cetățeniei (22 Ianuarie 1922) și adoptarea noii Constituții în 1938, reglementarea stării juridice a evreilor din 8 August 1940, dar și aspecte precum împiedicarea înscrierii evreilor în Partidul Națiunii, reprezentau comportamente juridice, ce întăreau criteriul discriminatoriu în baza apartenenței etnice, punându-și amprenta asupra conținutului legislativ ulterior, care putea fi mult mai ușor

justificat. Se deschide, în fond, un nou drum, prielnic în special pentru unii susținători ai doctrinei național creștine și totalitare.

Așadar, alături de organizarea constituțională și juridică își face loc o nouă concepție a politicii culturale, în care puterea de conducere și autoritate s-a concentrat în raport cu drepturile și libertățile individului. Prin urmare, opera lui Max Blecher a fost concepută pe fundalul unei societăți, în care puterea publică se manifesta în toate compartimentele vieții sociale și individuale. Pentru realizarea corpusului propus, este necesară o viziune de ansamblu a ceea ce înseamnă viața și opera autorului. Suferințele tânărului Blecher încep cu mult înainte de a fi prizonierul sanatoriilor. Emanuel din *Inimi cicatrizate*, dar și personajul-narator din *Întâmplări în irealitatea imediată* sunt ținuiți la pat, încă de la cea mai fragedă vârstă, de o boală, căruia nu i s-a descoperit încă leacul, sentimentul dedublării, absurdului, înstrăinării de sine. Heidegger ar fi numit această boală chiar «absența unității ontologice». *Întâmplări în irealitatea imediată* debutează cu descrierea bolii, naratorul-personaj, parcă își face o incizie la nivelul organelor, privind dinspre exterior, spre interior. Toate aceste crize, sunt, de fapt, ieșiri din timpul real, avem impresia că orice există în exterior, nu mai contează, că toate obiectele își pierd conturul, rămânând în cadru, doar spectacolul organelor sale, iar acest escapism din viața reală, este asociat cu sentimentul angoasei, naratorul dorind să se sustragă din chinul vieții, va experimenta sentimentul nou al dedublării de sine. În narațiunile acestuia, antieroul este surprins într-o căutare neîncetată a timpului pierdut, simțind singurătatea ca pe un păcat originar, orice tip relație devine expresia unei convenții, iar absurdul se naște, întocmai, dintr-o lume obiectivă, din care lipsește finalitatea.

1.1. Contribuția antisemitismului la reliefaarea identității evreiești

Cunoașterea ca formă de „eruditio, divinatio este calea către un discurs adaptat la lucrurile înseși”. [Foucault, 1996:76] Michel Foucault numește hermeneutică:

„ansamblul cunoștințelor și al tehnicilor care ne permit să facem să vorbească semnele și să le descoperim sensul, să numim semiologie ansamblul cunoștințelor și tehnicilor care ne permit să distingem unde sunt semnele, să definim ceea ce le instituie ca semne, să le cunoaștem legăturile și legile după care se înlănțuie. A căuta sensul înseamnă a pune în lumină

ceea ce se aseamănă. A căuta legea semnelor înseamnă a descoperi lucrurile care sunt asemănătoare. Gramatica ființelor este exegeza lor. Iar limbajul pe care ele îl vorbesc nu exprimă nimic altceva decât sintaxa care le leagă.” [Foucault, 1996:84]

Din aceeași necesitate, această cunoaștere trebuie, să aibă loc în același timp și pe aceeași axă a erudiției și a magiei. Ca să descifrăm toate nivelurile unui text, trebuie să redescoperim întreaga moștenire culturală a unui autor. Pe de altă parte, Max Blecher, autorul pus în discuție, dobândește și el de la prietenul său, Geo Bogza, germenii unui nou cult, pe care se va strădui să-l asimileze cât mai fidel, dar va fi în zadar, anume socialismul. [Mironescu, 2018:187] Bogza l-a determinat pe Blecher să adere la politica de stânga, deși această întâmplare nu s-a reflectat prea mult în lucrarea autorului *Inimilor cicatrizate*. Cu toate acestea, autorul pus în discuție, fiind în acord cu critica vremii și pasionat de André Gide, va critica în *Aforismele* sale, mai puțin cunoscute publicului, cinismul burgheziei, incongruențele produse între conștiința burghezului și lupta de clasă a proletarului, evidențiind absurditatea justiției.

Criticul Doris Mironescu subliniază în *Opere. Studiu Introductiv*, ediția Academiei Române, că pe Blecher „îl preocupă detonarea certitudinilor simțului comun, observând că justiția e, într-un anume sens, inumană, deci injustă, că filozofia începe de la un grad de mistificare a înțelegerii”. [Mironescu, 2023: VIII] La începutul carierei de scriitor va cocheta cu proza scurtă absurdistă și cu aforismele, împărtășindu-și ideile atât cu Tudor Arghezi în 1929, dar și cu I. Valerian în 1931. Vorbim despre prozele „*Herrant* și *Don Jazz*, apărute în *Bilete de papagal*, în 1930, împreună cu *Limite (I)*, din seria de trei texte, scrisă în 1931 și *Limite (II)*, de proza suprarealistă *Ix-Mix-Fix* publicată în *Frize*, în 1934 și urmată tot acolo de aforismele din seria *Insinuări*.” Autorul gândește separat prozele *Buțu și Jenică* (1933) și *Ioniță Cubiță*, trimisă Bogza în anul 1936 [Mironescu, 2023: VI]. Într-o scrisoare Blecher reușește să dea glas frământărilor sale vis-à-vis de regimul lor existențial și relatează:

„Totuși viața aceasta de ultimă solitudine nu mă descurajează, decorul mi-e indiferent de vreme ce e cert că sunt sortit numai constrângerilor și rigurozităților, din asprimea izolării mele extrag forțe și cu cât sobrietatea din jurul meu e mai cenușie, cu atât strâng mai tare din dinți și îmi spun că e mai bine așa. Cu fiecare ornament inutil al «vieții burgheze» pe

care îl șterg din nevoile mele, cu fiecare renunțare la «nevoile create» și stupide ale idioatei mele educații burghize (vreau să spun ornamentală și morală) mă simt mai tare și mai sigur.” [Blecher, 2023:686]

Prezența poporului evreu în comunitatea europeană începe, să reprezinte iar, o provocare în majoritatea societăților în perioada interbelică, în special din cauza crizei economice, Holocaustul este privit de unii scriitori ca „versiunea negativă a invidiatului succes material și social al evreilor”. [Finkelstein, 2000:29] În fond, antisemitismul nu a fost endemic unui teritoriu, ci s-a stimulat în principiu sub aceeași umbrelă, cu toate că factorii care au interferat, au variat de la o societate la alta, însă indiferent de natura lor, au facilitat această dimensiune rasială. Ar fi totuși de precizat, că într-o anumită măsură, balanța pendulează în cumpăna aspectului economic, cel puțin în societatea românească, absența unei clase de mijloc care să iasă în evidență, a înlesnit antisemitismul economic.

În acest context, organicitatea unei societăți este predeterminată de existența a trei clase, care interacționează: “1)clasa rurală, fundamentală, a producătorilor, cea care asigură prin munca sa existența unui popor; 2) clasa de mijloc, ce mediază între producători și consumatori și asigură transferul de bunuri și servicii între aceștia; 3) clasa dirigentă, a celor ce asigură produsele de tip științific, artistic, tehnic și politic”. [Florian, Bărbulescu, 2022: 86] La nivelul clasei dirigente exista atât un orgoliu, cât și o teamă a accesiei economice a unor evrei din comunitate, de aici și unele insinuări de acaparare a comerțului și a industriei.

Prin urmare, asistăm la o criză identitară a evreilor în peisajul public internațional, care își dorea emancipare în Epoca Modernă, de la o chestiune de politică internă, a ajuns să fie abordată de cele mai multe ori la nivel transversal, iar cele din urmă, a fost percepută ca factor de presiune externă. „În cazul evreilor din Europa centrală și de est, criza identitară a izbucnit de multe ori în ultimele două-trei veacuri. Mai ales (...), de când iluministul Moses Mendelssohn a deschis cutia pandorei, propunând emanciparea socială și culturală a evreilor central-europeni”. [Oișteanu, 2003:12] Unii, în această dinamică, chiar s-au înstrăinat de comunitatea lor strămoșească, pentru a fuziona mai bine cu pretențiile statelor adoptatoare, cu toate acestea, vicisitudinile nu au întârziat să apară. După cum precizează și istoricul american Max I. Dimont: „în timpul odiseei de 4000 de ani a poporului evreu - din sec. XX î.e.n. până în sec. al XX-lea evreii s-au zbatut, s-au luptat,

s-au prăbușit, s-au ridicat, au regresat și au progresat pe patru continente și prin șase civilizații, supraviețuind în cele mai nefavorabile condiții”.[Dimont, 2003:42]

La fel și integrarea în societatea românească, a reprezentat un proces de transformare a grupului etno-cultural evreiesc, în conformitate cu dorințele de emancipare. Scopul acestor reforme interne era ca membrii comunității să se asimileze sistemului social în care trăiesc, deoarece persistența unei crize privind identitatea iudaică, era reflectată cu aspect negativ în societatea băștinașă. În fond, aceasta este „drama evreilor din România din a doua jumătate a secolului al XIX-lea (...). Pentru a se bucura de beneficiile naturalizării, evreii trebuiau să se asimileze cu națiunea română și să renunțe la o parte din propria identitate evreiască”. [Neagoe, 2016:165] Altfel spus, aspirația de emancipare a evreilor s-a aflat în contrast cu naționalismul românesc, ceea ce a generat comportamente variate, deschizând, fie o tendință incluzionară, fie o înclinare devotată idealurilor mișcării sioniste.[Neagoe, 2016:165] Antisemitismul reprezenta o oportunitate, utilizată în scop electoral, instrumentalizată politic, fiind principalul argument în cuvântările elitelor intelectuale și românești, în ceea ce privește securizarea intereselor naționale și economice, cu toate că aceștia ar fi trebuit să fie niște străjeri ai valorilor umaniste și progresiste din societatea românească.

În privința ideilor de stânga ale lui Max Blecher, Mironescu observă că „nu sunt diferite de cele ale prietenilor Mihail Sebastian, Sașa Pană sau Geo Bogza oscilând între umanismul «generos» și repudierea «burghezismului», mai mult formală, cu rădăcini în vechea antipatie de secol nouăsprezece dintre artistul modern și publicul indiferent”.[Mironescu, 2018:190] Deși a fost crescut într-o familie de evrei, într-un timp în care minoritățile erau marginalizate, aderat la o politică de „stânga”, tânărul Blecher resimți eferescența politică a vremii propunându-și ca operele sale să reflecte moravurile burgheze, voia să scrie texte „usturătoare”, însă nu s-a lăsat purtat prea mult de avântul politic, scriind destul de puțin, dar rafinat despre contextul socio-politic. „Dacă am fi perfect logici, ar trebui să adormim îndată ce ne-am trezit. Modestia arivistului, suprema lui voluptate. Orgoliul, mai uman decât viața.” [Blecher, 2023:489]

1.2. Logosul unei suferințe primare

Romanele sale scrise la maturitate pun în lumină o umanitate parcă ghidată de un demiurg rece, o umanitate ce se caracterizează printr-un tumult interior plener, cu o strălucire vegetală, trăsături ce reverberează din ținutul imaginar brăilean și observăm un *Deus otiosus*, care privește de sus, dar care nu mai e interesat să vină în ajutorul acestor conștiințe fără compas, pierdute într-o lume în dezagregare, bântuită de spaime, trăindu-și apusul, despărțindu-se de sine prin ratare, astfel îi va caracteriza Blecher pe romașcanii săi. În acest univers crepuscular, personajele lui Blecher evadează în trăirea exuberantă a clipei, într-un univers bolnav, în care moartea bate la ușă. În discursul său narativ, trecutul este reconstituit din perspectiva prezentului, a unui om matur, evenimentele fiind retrăite sub fluxul capricios al memoriei proustiene. Lumea pe care el o zugrăvește este sub semnul crepuscularului și orice lege care predomină, a fost abolită. „În acest spațiu-capcană funcțiile vitale sunt încetinite sau puternic diminuate.”[Glodeanu, 2007:274]

Astfel, prin conturarea experiențelor dramatice, trăite până la ultima răsuflare, literatura lui Blecher se înscrie în direcția prozei autenticiste din perioada interbelică. „Într-un interviu publicat în revista Rampa, Gh. A. Harabagiu numea *Inimile cicatrizate*, cea mai autentică, cea mai lucidă prezentare a unui document omenesc.”[Glodeanu, 2007:274] Prietenul său, Geo Bogza preciza că lumea de totală nebunie este descrisă în „frază limpezi, corecte, în care asemeni lentilelor de lunete nici unei umbre confuze nu i-a fost îngăduit să strecoare”, într-un stil lucid, Mihail Sebastian compara scrisul său cu un „instrument chirurgical”. [Bogza, 1936:2]

Reiese cu pregnanță, din cele spuse până acum, faptul că Blecher a fost apreciat în epocă, pentru actul său artistic, pentru luciditatea trăirii și plasticitatea stilului său, concis, rece, științific, dar, simultan, fraged, mătăsos, senzual. Este, într-adevăr, un stil de a scrie unic, combinând detaliile aproape baroce cu stilul subiectiv, descoperit în *Vizuina luminată* și care va trece peste decenii în *Orbitorul* lui Mircea Cărtărescu. Putem preciza că opera sa este atemporală, aspațială, deși recită, își păstrează autenticitatea pentru care a fost atât de simpatizată de-a lungul anilor.[Brăvescu, 2011:71] „Blecher și-a privit boala cu sentimentul unei fatalități decente, cu conștiința incurabilității ei. Pentru Blecher boala lui era o formă dezmățată a vieții. Considera suferința stupidă și încerca să se smulgă din magnetismul ei malign prin lecturi meticuloase, prin vizitele prietenilor, prin

corespondență.”[Țeposu, 1999:7,10] Cu o existență dizarmonică, fragilă, „suferind un defect de existență, cum ar spune Sartre ”[Ibidem] autorul a reușit cu succes, să se detașeze de identitatea sa scindată, cercetându-și trupul cu o minuțiozitate aproape decadentistă. Ion Negoïtescu în *Istoria literaturii române* va deschide capitolul despre Blecher afirmând:

„Cele trei romane ale lui M. Blecher probează în mod exemplar literatura suferinței – în sens existențial: autorul se exersase și prin lecturi kierkegaardiene. *Întâmplări în irealitatea imediată* (1936), care se compune din amintiri de adolescență este un roman al suferinței originare, al visărilor coșmarești, al vagabondajului prin materia imundă: *Inimi cicatrizate* (1937), un roman al suferinței impuse de boală, al claustrării trupurilor în corsete de ghips, *Vizuina luminată* (1971), romanul beatitudinii prin descompunere și degradare.” [Negoïtescu, 1991: 345-357]

Opera autorului este determinată de suferința acestuia. Scriitura sa poate fi privită ca o boală autoimună, psihosomatică, stimulată de evoluția fizio-psihologică a patologicului. Eul blecherian își trăiește existența atât de intens, încât tirania obiectelor ce-l înconjoară, ajung să-i provoace o criză la nivel spiritual, o ruptură definitivă de universul real. Sinele este într-o exacerbare continuă a simțurilor. „Trăiește cu ochii, cu urechile, cu nasul, cu pielea, cu toți porii, cu limba.”[Șuluțiu, 1974:204] Această simptomatologie angoasantă, de spleen, decadentă până la un anumit punct, ceea ce îl apropie pe Max Blecher, de Kafka (după cum a remarcat exemplar și Eugen Ionescu), dar și de Camus și Sartre. Personajul lui Blecher trăiește într-o existență, care nu pare a lui, dar totuși este, simțindu-se ca un „infractor” în propria viață.

Personajul se simte încorsetat, simte că duce o povară nedreaptă și că viața sa este pusă în mâinile unor medici-șoareci, lui îi este dat să care pe umeri, toate in Justițiile lumii, inclusiv aceea, de a te naște perfect sănătos, pentru a muri schizoid și obosit de atâtea cuvinte nescrise, precum Sisif. „Pentru ca doctorul să fie mort cu adevărat, trebuia neapărat ca o haită de șoareci să năvălească asupra cadavrului, să-l scobească și să extragă înapoi materia șoricească împrumutată de medic, în timpul vieții sale, pentru exercitarea existenței sale ilegale ca om.” [Blecher, 2014:39] Incapacitatea de a-și întregi ființa, de a se simți bine în pielea sa, o resimte și Gregor Samsa din *Metamorfoza* lui Franz Kafka și aici, putem aminti de evreii, care au fost exilați, care nu aveau o patrie a lor, este poate o traumă a unui destin

nemilos, „trauma celui care merge din loc în loc fără a vrea să se stabilească undeva”[Maingueneau, 2007:106] sau a nu putea, mai bine zis.

Suferința este privită ca o ieșire din real, devine un *modus vivendi*, adică din adevărul care răsună în mintea oricărui individ – toți suntem existențe plenare – și faptul acesta, sperie. Această „maladie a sufletului” este experimentată de personajele apatice blecheriene, am putea traduce cele spuse prin sintagma kierkegaardiană „eului nu îi este dat să fie decât eu, disperarea de a nu voi să fii tu însuși sau de a voi să scapi de sine”, [Kierkegaard, 1998: 95] conduce la exterminarea ființei. Eroii lui Blecher se încadrează în sfera absurdului, prin elementele de modernitate. Eroul modern este capabil de tot și de nimic, își conștientizează propria viață, efemeritatea clipei, o stare asemănătoare este *angoasa*, întâlnită pentru prima dată la Kierkegaard și apoi preluată sub alte „înfățișări” de Heidegger, de Sartre, iar la Camus se va numi, întocmai, absurd.

Angoasa este sinonimă, în cazul filosofiei, cu sentimentul de înstrăinare, omul modern este nevoit să înfrunte vicisitudinile lumii ca atare, se sperie de lume și de posibilitățile ei infinite, care i se arată atunci când află că se poate alege pe sine și că nu există o forță metafizică prin care să țină lucrurile sub control. Prin experimentarea angoasei, persoana ajunge să-și interogheze existența și să o pună, chiar, sub semnul întrebării. Omul modern se află într-un carusel de interogare a propriei ființări. În modernitate, omul se confruntă cu sentimentul abisului, de fiecare dată când se lovește de zidurile propriei condiții ontologice. Absurdul trăirii se conturează tocmai din paradoxul cunoașterii limitei, al finitudinii și al libertății absolute care îl plasează în centrul vieții sale, îl face responsabil față de sine, atunci când este „aruncat” în lume, ceea ce va schimba radical percepțele iudeo-creștine, omul modern este „condamnat la libertate”, dar așa cum reiese și la Camus, libertatea va fi condiționată de absurd. Epoca modernă este profund infuzată de meditații neîncetate asupra traiectoriei omului, o abordare prezentă pentru prima dată la Kierkegaard în *Conceptul de anxietate* (1844).

Întâmplări în irealitatea imediată debutează cu descrierea bolii, naratorul-personaj, parcă își face o incizie la nivelul organelor, privind dinspre exterior, spre interior. Toate aceste crize, sunt, de fapt, ieșiri din timpul real, avem impresia că orice există în exterior, nu mai contează, că toate obiectele își pierd conturul, rămânând în cadru, doar spectacolul organelor sale, acest escapism din viața reală, este asociat cu sentimentul

angoasei despre care vorbeam mai sus, naratorul dorește să se sustragă din chinul vieții, experimentând cumva sentimentul nou al dedublării de sine. Tulburarea care la început a fost experimentată ca o curiozitate, apoi devenind un soi de anxietate blândă, devine, treptat, starea naturală a personajului:

„Stările alternează ca în suferințele ciclotimicele, făcând imposibilă o conciliere ontică. Criza esențială nu provine, așadar, din trăirea unui moment tragic anume, ci din absența determinării, din sentimentul depersonalizării, care corupe autenticitatea ființei. Personajul trăiește, după o dialectică insidioasă, greața și stenahoria, disperarea rece și melancolia, sentimentul reificării și înstrăinarea, decis întotdeauna să-și caute identitatea pierdută.” [Țeposu, 2017:52]

Începutul *Întâmplărilor* plonjează direct în „miezul problematicii existențiale pe care eroul va încerca să o rezolve, fără să reușească, de-a lungul romanului” remarcă Zamfir în *Scurtă Istorie. Panorama alternativă a literaturii române*. „Din momentul în care a început să se gândească pe sine, naratorul pare a se fi îmbolnăvit de angoasa kierkegaardiană.” [Zamfir, 2021: 840] Cu toate acestea, opera lui Blecher nu oglindește un existențialism pur, de tipul lui Jaspers, pentru că bolnavul nu trăiește cu resemnare clipele ultime de viață, personajul încearcă să recupereze autenticitatea, sincronizarea cu existența, cu starea de a fi în lume. Fiecare cădere în abisul suferinței, își conține proiecția în preaplinul vieții, ca un medicament compensator. Când cele două identități scindate se coagulează, sinele cade într-o stare de plictis, de *mal du siècle*, trăire experimentată și de personajul-narator din *Greața* lui Sartre (care a fost redactată în același an cu opera lui Blecher, dar tipărită cu doi ani mai târziu, însă). Personajele trăiesc permanent speranța unei refaceri ontologice, principală nostalgie a existențialiștilor.

Marca filozofică a prozei lui Blecher, este, tocmai acest organicism.[Țeposu, 2017: 52-58] Roquentin din *Greața* a lui Sartre și Meursault din *Străinul* lui Camus sunt bântuiți de aceeași „dezamăgire reiterată a existenței fiziologice, sexualitatea apare ca eșec, plictiseala, greața în fața nevoilor corporale și lipsa de sens a existenței coborâte la nivelul imanenței trupești și a individualismul maniac”.[Capșa-Togan, 2015:8-10] O imagine exponențială a degenerării sufletești, a plictisului și a sexualității indifferente se regăsește în propunerea de căsătorie făcută de Maria, iubita lui

Meursault, care aduce în prim plan, contrastul dintre afecțiunea ei intensă și neutralitatea afectivă a eroului. Vom observa că, toată opera camusiană este mânată de același destin crud, al omului pierdut parcă din mâinile unui păpușar, individul rămânând pustiit într-o lume fără coordonate spațiale, atârnat de o iluzie a libertății absolute, atârnat de un liber arbitru, care îl va conduce către moarte.

Moartea, în opera prozatorilor amintiți, devine o anticameră dar, în detrimentul faptului că orice om înțelege, cel puțin teoretic, că urmează să moară, nu se raportează la propria finitudine existențială ca la un eveniment ce se va întâmpla. Nu se poate vedea pe sine murind, de parcă nu urmează să moară. Pe de altă parte, atât libertatea, cât și moartea, îl pot conduce către dezumanizare, să încremenească sub această presiune continuă a timpului și a responsabilității pe care o are față de propria devenire. Îl vedem pe om, cum se degradează treptat, cum de dragul unei pofte deșănțate de minut, acceptă să fie martor la evenimente execrabile, precum umilința unei femei, blamarea și chiar, lovirea acesteia. Într-o societate fără credință în Divinitate, totul e posibil și cu toate acestea, în fața morții omul tot nu își va întregi *Daseinul*. Eul blecherian din *Viziunea luminată* se lasă purtat de durere, care devine o ficțiune scrisă în versuri, se transformă într-un ochi care observă și-și întoarce vederea către interiorul ființei, se lasă mușcat de vis, care-l va ghida către secretele vieții, și, respectiv ale morții. Toată opera sa este mânată de metafore obsedante, dar acest text însumează simboluri multiple ale degradării și descompunerii eului în căutarea sensului morții.

Această căutare febrilă de răspunsuri, duce la o infinitate de întrebări și de căderi în gol sau în vis. Se pare că Blecher era un fin cunoscător al psihologiei abisale, știind să jongleze cu tertipurile narațiunii, când în sfera dură, a filosofiei existențialiste, în care moartea era privită drept o finitudine ce produce angoasă, când în abundența de imagini și simboluri încarnate în inconștientul nostru, ce irup la suprafață precum macii, în vis sau reverie. Aici, în nivelul de adâncime al textului, se identifică *naremele* esențiale, regăsind seva mitului: „urmăresc de mulți ani în vis o acțiune ce revine în același decor și pe care dacă o însemn aici, în momentul de față, încă nu pot discerne prea bine în care jumătate a vieții mele se petrece ea în fond....”[Biberi, 1971: p.131]

Concluzii

La finalul expunerii mele voi rezuma câteva elemente care definesc analiza operei prozatorului și scriitorului Max Blecher. În demersul meu științific, am avut în vedere analiza originalității literaturii blecheriene și am început prin a expune în amănunt, detalii legate de contextul în care și-a trăit viața și a creat opera Max Blecher. Pasiunea pentru scris se conturează în perioada copilăriei, mai precis în primii ani de școală, când Max Blecher începe să compună epigrame și să creeze de unul singur texte pentru diferite publicații. Pe lângă aceste încercări, Max Blecher mai colaborează și la diverse reviste unde publică cu ajutorul lui Geo Bogza volumul de versuri *Corp Transparent* (1934). Max Blecher creează o operă autobiografică care se identifică cu boala pe care o avea. Marcat de suferință, va consemna toate aceste stări de durere și transfigurare în textele expuse în teză.

Am analizat că în aceeași cheie, a suferinței și a durerii este abordată și viața lui Blecher, unde, prin conturarea tipologiilor umane distincte, se evidențiază elemente subversive, precum critica lumii românești interbelice și a celor care întrețineau acest climat social și cultural. Autorul aducând în prim-plan, dorința omului de a evada din cotidian, de a trece într-o altă dimensiune. Și în cazul acestei dimensiuni a transcendenței.

Max Blecher a reușit să intre în istoria literaturii cu o analiză originală a condiției umane și a fragilității vieții. Textele sale sunt abordate în manieră cât se poate de realistă, originală și raportată la realitățile regăsite în societate. Autorul și-a găsit inspirația în jurul său, al suferinței sale reușind să creeze texte cu adevărat tragice, aspect care l-a șocat pe Mihail Sebastian citindu-le. Acesta din urmă cunoștea realitate lumii românești interbelice și a reușit, să contureze cu acuratețe „năravurile” societății din anii 40.

Am încercat să conturăm relația dintre artist și fenomenul morții, privit în ansamblu, am reușit să conturăm reprezentarea artistului în moarte, dar și cum este privit acest fenomen în dimensiunea artei, cum a influențat istoria necruțătoare filosofia de viață a omului, a scriitorului. Am văzut că moartea, în epoca lui Blecher, impune scriitorului, condiția unui gânditor de excepție, omul se va interoga cu privire la sensul existenței, ce valorifică ea și ce se ascunde în moarte, există sau nu viața după moarte.

Referințe bibliografice

Surse primare

1. Blecher, Max, *Întâmplări în irealitatea imediată, Inimi cicatrizate, Vizuina luminată*, Ediție îngrijită, prefață de Constantin M. Popa, Ediția a II-a, Editura Aius, Craiova, 2014.
2. Blecher, Max, *Întâmplări în irealitatea imediată. Inimi cicatrizate. Vizuina luminată. Corp transparent. Corespondență*, ediție îngrijită, tabel cronologic și referințe critice de Constantin M. Popa și Nicolae Țone, prefață de R. G. Țeposu, București/ Craiova, Editura Vinea/ Aius, 1999.
3. Blecher, Max, *Opere*, Ediție critică, studiu introductiv, note, comentarii, variante și cronologie de Doris Mironescu, Editura Academia Română Fundația Națională pentru Știință și Artă Muzeul Național al Literaturii Române, București, 2023.

A. Surse secundare

Studii de istorie și sociologie

1. Bacalbașa, Constantin, *Bucureștii de altădată (1878-1884)*, Editura Eminescu, București, 1993.
2. Benjamin, Lya, *Dinamica identității evreilor din România, Simpozion internațional, Identitatea evreiască și antisemitismul în Europa Centrală și de Sud-Est*, Editura META, București, 2003.
3. Bărbulescu Ana, Florian, Alexandru, *Elita culturală și discursul antisemit interbelic*, Editura Institutului Național pentru Studiarea Holocaustului din România „Elie Wiesel”, Iași, Polirom, 2022.
4. Boia, Lucian, *Cum s-a românizat România*, Editura Humanitas, București, 2018.
5. Besançon, Alain, *Nenorocirea secolului. Despre comunism, nazism și unicitatea Țoah-ului*; traducere din franceză de Mona Antohi; Editura Humanitas, București, 1999.
6. Cornea, Andrei, *Există un „spirit evreiesc” în revoluțiile culturale, științifice și politice ale secolului XX, în Simpozion internațional, Identitatea evreiască și antisemitismul în Europa Centrală și de Sud-Est*, Editura META, București, 2003.
7. Dumitru, Diana, *The state, antisemitism, and collaboration in the holocaust. The borderlands of Romania and the Soviet Union*, Cambridge university press, published in association with the United States Holocaust Memorial Museum, 2016.

8. Finkelstein, Norman, G., *Industria Holocaustului. Reflecții asupra exploatării suferinței evreiești*, Traducere de Nicolae Năstase, Editura Antet, Prahova, 2000.
9. Medan, Diana, *Psihologia negativă. Antisemitismul*, Editura Hasefer, București, 2015.
10. Neagoe, Liviu, *Antisemitism și emancipare în secolul al XIX-lea*, Editura Hasefer, București, 2016.
11. Oișteanu, Andrei, *Identitatea evreiască și antisemitism, în Simpozion internațional, Identitatea evreiască și antisemitismul în Europa Centrală și de Sud-Est*, Editura META, București, 2003.
12. Volovici, Leon, *Ideologia naționalistă și problema evreiască în România anilor '30*, Editura Humanitas, 1995.

Studii de filosofie

1. Aristotel, *Poetica*, traducere și comentarii de D.M. Pippidi, Iri, București, 1998.
2. Balotă, Nicolae, *Literatura absurdului*, Editura Teora, București, 2000.
3. Camus, Albert, *Mitul lui Sisif*, trad. de Magda Jeanrenaud, Polirom, Iași, 2020.
4. Heidegger, Martin, *Ființă și timp*, trad. de Gabriel Liiceanu și Cătălin Cioabă, Humanitas, București, 2003.
5. Heidegger, Martin, *Originea operei de artă*, traducerea Gabriel Liiceanu și Thomas Kleininger, Humanitas, București, 2011.
6. Kierkegaard, Soren, *Boala de moarte. Un expozeu de psihologie creștină în vederea edificării și a deșteptării*, traducere din germană, prefață și note de Mădălina Diaconu, București, editura Humanitas, 2006.
7. Kierkegaard, Søren, *Conceptul de anxietate*, Editura Amacord, Timișoara, 1998.
8. Liiceanu, Gabriel, *Tragicul. O fenomenologie a limitei și depășirii*, Humanitas, București, 2019.
9. Marga, Andrei, *Introducere în filosofia contemporană*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1988.
10. Mălăncioiu, Ileana, *Vina tragică*, Editura Polirom, București, 2013.
11. Morar, Vasile, *Estetica. Interpretări, texte, studii*, Editura Universității din București, 2008.
12. Nietzsche, Friedrich, *Așa grăit-a Zarathustra*, traducere de Ștefan Aug. Doinaș, Editura Humanitas, București, 1994.

13. Volkelt, Johannes, *Estetica tragicului*, trad. Emeric Deutsch, Editura Univers, București, 1978.

Studii despre text și critică literară

1. Alexandrescu, Sorin, *Privind înapoi modernitatea*, Editura Univers, București, 1999.
2. Breton, Le, David, *Antropologia corpului și modernitatea*, Traducere de Doina Lică, Editura Amacord, Timișoara, 2002.
3. Biberi, Ion, *Viața și moartea în evoluția universului*, Editura Enciclopedică română, București, 1971.
4. Călinescu, George, *Principii de estetică*, Editura Scrisul românesc, Craiova, 1974.
5. Călinescu, Matei, *Cinci fețe ale modernității: modernism, avangardă, decadență, kitsch, postmodernism*, ediția a doua revizuită, Polirom, Iași, 2005.
6. Căbuți, Al. Horia, *Cartea tibetană a morților (Bardo Thodol)*, Editura Sophia, Arad, 1994.
7. Chevalier, Jean, Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri*, vol. I, Editura Artemis, București, 1969.
8. Chevalier, Jean, Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri*, vol. II, Editura Artemis, București, 1969.
9. Constantinescu, Pompiliu, *Romanul românesc interbelic*, Minerva, București, 1977.
10. Durand, Gilbert, *Arte și arhetipuri*, Editura Meridiane, București, 2003.
11. Durand, Gilbert, *Structurile antropologice ale imaginarului*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998.
12. Evseev, Ivan, *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*, Editura Amacord Timișoara, 1994.
13. Georges, Poulet Georges, *Conștiința critică*, Editura Univers, București, 1979.
14. Gheorghe Glodeanu, *Poetica romanului interbelic*, Editura Ideea Europeană, București, 2007.
15. Maingueneau, Dominique, *Tipuri de paratopii, în Discursul literar. Paratopie și scenă de enunțare*, Editura Institutul european, 2007.
16. Marino, Adrian, *Hermeneutica lui Mircea Eliade*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1980.

17. Petraș, Irina, *Teme și Digresiuni. Scriitori clasici și moderni*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2006.
18. Pop, Ion, *Avangarda românească*, Antologie, studiu introductiv, cronologie, referințe critice și note de Ion Pop, Editura Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2015.
19. Togan, Gabriel, Capșa, Mihai, *Morala și religia în decadentism*, Editura Panfilius, Iași, 2015.
20. Șuluțiu, Octav, *Scriitori și cărți*, Editura Minerva, București, 1974.

Opere despre Max Blecher sau monografii

1. Ailenei, Sergiu, *Introducere în opera lui Max Blecher*, Editura Alfa, Iași, 2003.
2. Băicuș Iulian, *Max Blecher. Un arlechin pe marginea neantului*, Editura Universității, București, 2000.
3. Brăvescu, Ada, *M. Blecher – un caz de receptare problematic și spectaculos*, București, Editura Tracus Arte, 2011.
4. Brădățeanu, Virgil, *Istoria literaturii dramatice românești și a artei spectacolului*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1979.
5. Ciobotaru, Anamaria, *Lumea și lumile lui Max Blecher. Studiu transdisciplinar*, Editura Junimea, Iași, 2016.
6. Lascu, Mădălina, *Max Blecher, Mai puțin cunoscut - Corespondență și receptare critică*, Prefață de Pop Ion, Editura Hasefer, București, 2000.
7. Mironescu, Doris, *Viața lui M. Blecher. Împotriva biografiei*, Editura Humanitas, București, 2018.
8. Negoîtescu, I., *Istoria literaturii române*, vol. I, Minerva, București, 1991.
9. Protopopescu, Alexandru, *Volumul și esența*, Eminescu, București, 1972.
10. Ștefănescu, Dorin, *Reflecții în sepia. Arta imaginii la Anton Holban și M. Blecher*, Editura Tracus Arte, București, 2017.
11. Țeposu, Radu. G., *Suferințele tânărului Blecher*, Ediția a II-a adăugită, Editura Eikon, București, 2017.

Opere literare ale altor autori

1. Camus, Albert, *Ciuma*, trad. de Eta Wexler și Marin Preda, Editura Polirom, Iași, 2018.
2. Camus, Albert, *Mitul lui Sisif*, trad. de Magda Jeanrenaud, Editura Polirom, Iași, 2020.
3. Camus, Albert, *Omul revoltat*, trad. de Marina Vazaca, Editura Polirom, Iași, 2019.

4. Kafka, Franz, Metamorfoza și alte povestiri, Editura Polirom, București, 2012.
5. Sartre, Jean Paul, *Greața*, Editura RAO, București, 2005.